

BİR FELSEFE GELENEĞİMİZ VAR MI?
Kenan Gürsoy Etkileşim Yayınları, İstanbul 2006, 152 s.

*Yakup YÜCE**

Büyük bir titizlikle ve özenle değerlendirmemiz gereken bir kültürümüz, bir dilimiz, bir edebiyatımız var. Dahası tamda irfan kültürümüz işte budur diyebileceğimiz, bugün özgürce ve evrensel kucaklayıcılığı ile işleyebileceğimiz bir felsefe geleneğimiz söz konusu. Bize ait felsefenin ancak irfan toprağında kök salabileceği ana fikrinden hareketle, zengin tasavvuf geleneğimizi felsefi bir yaklaşımla tahlil eden *Bir Felsefe Geleneğimiz Var mı?* adını taşıyan bu çalışma Kenan Gürsoy tarafından kaleme alınmıştır. Kitap genel olarak bir önsöz ve on beş başlıktan oluşmaktadır. Çalışma, farklı zamanlarda farklı dergi ve kitaplarda yer alan makalelerden, bazı sempozyum bildirilerinden ve değişik kişilerce yapılmış mülakatlardan müteşekkil olup Cumhuriyet ve felsefe, edebiyat ve felsefe, Mevlana'nın birlik fikri, tasavvuf, İslam düşüncesi, Samiha Ayverdi'nin fikri yapısı gibi konu başlıklarını kapsıyor. Biz burada bazı başlıkların içeriğine değinerek eseri tanıtmaya çalışacağız.

Önsözde yazar, felsefede ortaya konan görüşlerden çok onların nasıl ortaya konulduklarının önemli olduğunu, felsefenin siyasi, kültürel ve dini ortam ne olursa olsun değişmeyen bir çaba olduğunu ve felsefenin temel bir hakikat alanını hedef aldığını belirtiyor. Bu bağlamda yazar felsefenin bir "felsefe geleneği işi" olduğunu vurguluyor. Yazara göre felsefe, bilimsel olarak ortaya konmuş neticeleri eleştirirken, gerçeğin keşfine paralel olarak o da kendi sorularını yenilemektedir. Bu nedenle felsefe-bilim ilişkisini kavramak gerekmektedir. Felsefeyi bilim alanından ayıran nokta ise onun değer alanı ve kültür ile olan ilgisidir. İnsan içinde yer aldığı kültür ortamında kendisini ifade edebilmektedir. O halde felsefenin insan boyutuyla bütünleşmesi ge-

* SAÜ Sosyal Bilimler Enst. Yüksek Lisans Öğrencisi.

rekmedir. Bu da ancak o kültürde yaşayan insanı anlamak ile mümkün olabilir. Yazar, kültürümüzün, dilimizin, edebiyatımızın, sevilmesi gerektiğini ifade ederken tasavvuf geleneğimizin önemine de vurgu yapmıştır.

Yazara göre Cumhuriyet döneminde felsefe için uygun zemin bulunmamaktadır. Bunun nedeni de felsefenin bir bilim ya da sanat kavramı gibi saygınlık görmemesi, felsefe ile uğraşan aydınların diğer bilim alanlarından bihaber olduklarının sanılmasıdır. Ayrıca o dönem Türkiye’inde ortaya çıkan ve felsefi ekoller olarak kabul edilen görüşlerin farklı kültürlerin felsefe ortamında üretilmiş olduğu, bu felsefi görüşlerin bizim kültür ortamımızda temelsiz kaldığı, yeni açılımlara imkan vermediği ve dinamik sentezlerin oluşmadığını ifade etmektedir. Bu durum da felsefenin, tartışmaya dayalı bir kavrayıştan ziyade kör bir inaniş ve ideolojiye dönüşmesine neden olmuştur.

Gürsoy, felsefenin içinde bulunduğu kültürün dili ile bütünleşmek zorunda olduğunu, ancak bu dilin kavrayış gücünün geliştirilmesi bakımından diğer diller ile de beraber yürütülmek durumunda olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre felsefi düşünce, dilin içinde, bu dilden kendini soyutlamadan, ama yine bu ayrım dilin ifade imkanlarını zorlayarak evrensel bir entelektüel tecrübeyi gerçekleştirmek mecburiyetindedir. Yazar felsefe eğitiminin yabancı dilde değil fakat yabancı dil ile birlikte yapılması gereken bir eğitim olduğunu, ancak kültürel ana dilin temel alınması gerektiğini düşünmektedir.

Yazara göre bizim tefekkürümüzde hayattan kopuk olmak yoktur; tefekkür adamının da hayatla bütünleşmiş, hayatın içinde bilgelik kazanmış, irfan sahibi olması gerekmektedir ki, bunun da en güzel yeri tasavvuftur. Yazar özellikle tasavvuf geleneğimizin çok iyi kavranması gerektiğini vurgulamaktadır. Tasavvuf bizim kültürümüzdeki aksiyona dayalı tefekkürü belirgin olarak ortaya koymakta; teoriği ve pratiği bütünleştirmektedir.

Felsefe akıl yürütme içine hapsedilmemeli, iman ile akıl arasındaki ilişkiyi göz ardı etmemelidir. Felsefi alandaki imanın daha dinamik olacağı, felsefe ile imanın bir araya gelebileceği kanısının son derece yanlış olduğu, tarihsel tavır süreçte de Batı ve Doğu’daki filozofların dine karşı tavır almadıkları, tavır aldıkları noktanın dinin alışkanlıklara ve şekillere indirgenerek bozulmasına olduğu vurgulanmaktadır.

Yazar felsefe ile edebiyat arasındaki ilişkiyle ilgili olarak şunları söyler: Edebi eser fikri inşa gereklerine uygun olarak oluşturulmuş olmalıdır. Fikrin

daha iyi anlatımı için edebiyatın kullanılması halinde eser felsefi eser niteliğini taşıyacaktır. Yazar bu noktada Yusuf Has Hacib, Mevlana, Yunus, Mehmet Akif, Platon, Pascal, Bergson gibi felsefe geleneği mensuplarının yazdıkları edebi eserlere vurgu yaparak, bu eserlerin fikri platformda eserler olduklarını ve metafizik bir anlayış oluşturduklarını ifade etmektedir. Bu noktada yazar edebiyatın bir iletişim veya telkin aracı olarak felsefenin hizmetinde olup olmaması gerektiğini sorgulamaktadır.

Gürsoy, edebiyat ile felsefenin bütünleşerek kendine has bir yapı oluşturabileceğini yani bir olabileceğini ancak bunun bir takım gerekleri olduğunu belirterek bu gerekleri şu şekilde sıralamaktadır:

- a) Edebi eserle gerçekleştirilen iletişim yazarın felsefesi açısından temel bir değer taşımalıdır.
- b) Edebi eser sadece duygulandırma seviyesinde kalmayacak, sadece psikolojik tahlillerle yetinmeyecek, bir varlık felsefesi ve metafizik ortaya koyacaktır. Yani eserin anlam bütünlüğü metafizik sayesinde sağlanacaktır.
- c) Edebi eser felsefe tarihinin problematik sürekliliği içerisine yerleştirilebilir ve felsefe tarihi içerisindeki yeri teyit edilebilir olacaktır.
- d) Edebi eser rasyonel bir hesaplaşma ya da temellendirmeye imkan verir nitelikte olacaktır.

Yazar tasavvufun İslam mistisizmi şeklinde değerlendirilebileceğini, kişi temelinde yaşanan dini tecrübenin en içsel noktada yakalanarak bunun düşünce, estetik, zevk ve ahlakla bütünleştirmeye gayret eden bir tavır olduğunu ifade etmektedir. Tasavvuf sistematik düzeyde kendini kanıtlama ihtiyacı içinde veya karşı karşıya bulunulan varlık alanında kendini fark ediş ve bu yolla kendini bir sır halinde öznel olarak yakalamayı arzular. Yazar tasavvufun ilk kez Gazali tarafından, mistik tecrübe içinde sınırlı kalan bilgi olmanın ötesinde felsefe bakımından değerlendirildiğini ve yerinin gösterildiğini belirtmiştir.

Gürsoy'a göre Gazali İslam düşüncesinde Tanrının birliği inancını üç seviyede değerlendiriyor. İlk aşamada zihni tefekkürün konu olmadığını, ikinci seviyede "Birlik Prensipleri"nin tanındığını, burada "Tanrısal Birlik"e ulaşılabileceğini, tasavvuf düşüncesinin bunu "ilmel-yakin" olarak adlandırdığını, sufilerin "aynel-yakin" seviyesini aradıklarını, aynı seviyenin bir ileri aşama-

sında ise “hakkal-yakin”e ulaşılmamasının arzulandığı bu seviyede akli düzeyin reddedilmeksizin aşıldığını ve Birlik Prensiplerinin yaratılışı anlamayı mümkün kılan ilk neden değil, özündeki sırı katılmayı denediği varlığın kendisi olduğunu ifade etmektedir.

Yazar evreni anlamaya çalışmanın, yaratılıştaki sırrı kavramaya çalışmak olduğunu, burada muhatabın insan olduğunu ve bütün yaratılmışlar içinde sadece insanın varlığın özünü, Allah’ın mutlak güzellik ve iyiliğini sezebileceğini vurguluyor. Burada tasavvufi düşüncenin, kendi özünü fark edip, yaratılıştaki asıl gayeyi yakalayabilmiş kişiyi insan-ı kamil olarak kabul ettiğini belirterek bu düşüncenin eşsizliğinden bahsediyor.

Yazar, Mevlana’da “Birlik Fikri” toleransla tasavvufun evrensel bir ahlak anlayışına temel oluşturup oluşturamayacağını sorguluyor, ve Mevlana’nın eşsiz eseri Mesnevi’den örneklerle bunun olabileceğini iddia ediyor. Ayrıca tasavvufun kültürel yaratıcılığa, kültürel iletişime katkıları olduğunu savunuyor. Samiha Ayverdi’nin tefekkür dünyasının, İslam’ın özü ve cevheri demek olan tasavvufa dayandığını ve bunun özel bir önem taşıdığını belirtiyor. Son olarak Cemaleddin Aksarayi’nin kişiliğine değinerek onun çağının bütün bilimlerinde kül halinde bir otorite olduğunu ve bunu başka bir ilimle (ahlakla) bütünleştirdiğini anlatıp bunun düşünce dünyamıza sayısız katkısı bulunduğunu iftiharla anlatıyor.

Sonuç olarak bu kitap, çağlar boyu kültürümüzde ortaya çıkan “İslam Düşüncesi”ni bizim bir felsefe geleneğimizin bulunduğu açık delili olarak görüyor ve bunu çeşitli örneklerle delillendiriyor. Gerçekten de geçmişimize baktığımızda göreceğiz ki bizim kültürümüzde farklı tarzlarda oluşturulmuş felsefi gelenek vardır ve olmaya da devam edecektir. Kaynaklara göz gezdirdiğimiz zaman İslam düşüncesinin varlığı aşikâr olarak görülmektedir. Mevlana’dan Yunus Emre’ye, Gazali’den Mehmet Akif’e Samiha Ayverdi’den Cemalettin Aksarayi’ye kadar hemen hemen bütün mütefekkirler felsefe geleneğimize ait eserler kaleme almışlar ve bu sayede bu alana eşsiz katkılar sağlamışlardır. Bizlerin yapacağı şeyde sanırım bu eserlere değer verip onların yeni nesillerce en iyi şekilde tanınmasını sağlamaktır...